

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Циклова комісія фінансово-економічних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

Людмила ІЛЛЯШЕНКО

“27” серпня 2024 р.

ПРОГРАМА
СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
для здобувачів фахової передвищої освіти

підготовки фахового молодшого бакалавра
освітньо-професійна програма ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА
СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ
з галузі знань 07 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
спеціальності 072 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ,
СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК
мова навчання: українська

Чернігів - 2024

Програма складання кваліфікаційного іспиту для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, складена на основі освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування. – Чернігів: ВСП «ФКЕТ» НУ «Чернігівська політехніка», 2024. – 29 с.

Розробник: **Галина ПОПОВА**

викладач вищої кваліфікаційної категорії

Ірина МУЗИЧКО

викладач вищої кваліфікаційної категорії

Олена ПОМАЗНА

викладач вищої кваліфікаційної категорії

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії фінансово-економічних дисциплін.

Протокол № 1 від “26” серпня 2024р.

Голова циклової комісії

Галина

ПОПОВА

Схвалено методичною радою коледжу.

Протокол № 1 від “26” серпня 2024 р.

Голова методичної ради

Людмила ІЛЛЯШЕНКО

ВСТУП

Атестація випускників освітньо-професійної програми проводиться у формі кваліфікаційного іспиту. Кваліфікаційний іспит полягає у встановленні відповідності рівня якості отриманих здобувачами фахової передвищої освіти, які закінчують Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка» знань вимогам стандартів фахової передвищої освіти після закінчення навчання з галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Атестація здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої входять представники роботодавців та їх об'єднань або провідні науковці, відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій у Відокремленому структурному підрозділі «Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

Метою атестації є визначення рівня засвоєння здобувачами освіти нормативних дисциплін циклу професійної підготовки, а саме: «Банківські операції», «Бухгалтерський облік і звітність в комерційних банках», «Страхування», «Бюджетна система», «Фінанси».

Інформаційною базою для формування засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки є розділи за програмами навчальних дисциплін, що формують систему компетенцій фаховий молодший бакалавр і виносяться на атестацію.

Атестація здобувача освіти здійснюється Екзаменаційною комісією. До складу комісії входять голова і члени комісії. Голова екзаменаційної комісії призначається з числа провідних спеціалістів і високопрофесійних фахівців відповідної спеціалізації. Члени екзаменаційної комісії призначаються з числа педагогічних (науково-педагогічних) працівників коледжу.

Усі засідання Екзаменаційної комісії протокуються секретарем. Протоколи засідання Екзаменаційної комісії та індивідуальні навчальні плани здобувачів фахової передвищої освіти з проставленими в них результатами атестації підписуються головою і членами Екзаменаційної комісії.

Засобами оцінювання рівня професійних знань, умінь та навичок фахового молодшого бакалавра, ступеня сформованості їх професійних компетенцій є теоретичні питання (тести) та практичні ситуаційні завдання. Відповідно, кваліфікаційний іспит складається з двох етапів:

I етап – тестова перевірка знань з освітніх компонентів: «Банківські операції», «Бухгалтерський облік і звітність в комерційних банках», «Страхування», «Бюджетна система», «Фінанси».

II етап – письмове розв'язання ситуаційного завдання з однієї із освітніх компонентів: «Банківські операції», «Бухгалтерський облік і звітність в комерційних банках»,

«Страхування», «Бюджетна система», що дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та навичок.

Перед складанням здобувачами фахової передвищої освіти кваліфікаційного іспиту викладачі коледжу проводять консультації по всіх винесених на атестацію освітніх компонентів.

Комп'ютерне тестування передбачає використання програми, яка забезпечує можливість рівномірного подання тестових завдань пропорційно до тем, сформованих відповідно до вказаних освітніх компонентів. Екзаменаційна комісія вводить до комп'ютерів інформацію щодо алгоритму оцінювання і тривалості тестування, дату проведення тестування, максимальну тривалість (60 хвилин).

Програма тестування забезпечує здобувачів фахової передвищої освіти можливістю:

- одночасно бачити запитання і всі відповіді тестового завдання;
- постійно контролювати тривалість тестування (наскрізний порядковий номер кожного тестового завдання та індикатор часу).

Програма тестування забезпечує можливість відкриття екранної сторінки з підсумковою оцінкою за тестування тільки викладачем-екзаменатором. Екзаменаційна комісія фіксує результат комп'ютерного тестування кожного студента в екзаменаційній відомості.

Оцінювання результатів розв'язання тестових завдань відбувається за такими загальними критеріями (табл. 1):

Таблиця 1. Критерії оцінювання тестового завдання:

Оцінка за національною шкалою	ТЕСТИ	
	Кількість тестів (шт.)	Сума балів
5	90-100	33-40
4	75-89	25-32
3	60-74	16-24

На другому етапі здобувачі фахової передвищої освіти на електронну пошту отримують екзаменаційний білет з ситуаційними завданнями.

Кожен екзаменаційний білет складається з практичних питань з освітніх компонентів, які виносяться на атестацію.

Усі відповіді на білети здобувачі освіти відправляють на електронну пошту вказану у розкладі кваліфікаційного іспиту. Оформленні відповіді здійснюються на аркуші формату А4, будь-яких інших аркушах не припускається. На кожному аркуші відповіді здобувач освіти повинен вгорі вказати свої прізвище та ініціали, групу, номер білета, а внизу проставити власний підпис.

Для підготовки на екзаменаційний білет здобувачі фахової передвищої освіти мають 30 хвилин. Після чого, виступаючи перед членами екзаменаційної комісії, дають відповіді на екзаменаційний білет, розкривають сутність і вирішення ситуаційного завдання.

Рішення про оцінювання знань, виявлених при складанні кваліфікаційного іспиту за фахом приймається Екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Підсумкова оцінка атестації формується з оцінок за кожний із етапів кваліфікаційного іспиту.

Результати складання іспиту зі спеціальності визначаються оцінками „відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”.

Основними функціями контролю за успішністю є:

- 1) *освітня*, яка полягає в тому, що викладачі стежать за навчальною діяльністю здобувачів фахової передвищої освіти, виявляють результати цієї діяльності і коригують її;
- 2) *діагностична*, суть якої в тому, що викладачі виявляють успіхи і недоліки в знаннях і вміннях, з'ясовують їх причини і визначають заходи для підвищення якості навчання, попередження і подолання неуспішності;
- 3) *виховна*, яка полягає в тому, що контроль і оцінка успішності сприяють вихованню свідомої дисципліни, наполегливості в роботі, працьовитості, почуття відповідальності, обов'язку, сприяють формуванню у здобувачів освіти принципів справедливості, колективізму, взаємоповаги;
- 4) *розвивальна*, полягає в тому, що обґрунтування оцінки викладачем сприяє розвитку в здобувачів фахової передвищої освіти логічного мислення, зокрема, вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, абстрагувати і конкретизувати, класифікувати і систематизувати, в процесі контролю розвивається пам'ять, удосконалюється діяльність мислення, мова тощо;
- 5) *стимулююча*, суть якої в тому, що добре вмотивована і справедлива оцінка успішності є важливим імпульсом (стимулом) у практичній діяльності, який переростає в стійкий мотив обов'язку і відповідальності;
- 6) *управлінська*, яка полягає в тому, що на основі контролю, викладачі одержують інформацію про стан успішності, успіхи і недоліки кожного здобувача освіти і це дозволяє їм правильно скоригувати роботу здобувачів фахової передвищої освіти і свою власну

діяльність, змінити методику викладання, удосконалити організацію навчання здобувачів освіти.

7) *інноваційна*, яка полягає у використанні автоматизованих тестових систем та проєктного оцінювання, це дозволяє отримати об'єктивні результати і розвинути у студентів практичні навички.

Усі ці функції взаємопов'язані і мають комплексний характер. Так, діагностична функція проявляється разом з освітньою, розвиваючою, стимулюючою тощо.

Класифікація рівня успішності.

Доцільною є інтерпретація наступних критеріїв успішності:

Оцінка «5» («Відмінно») виставляється за наступних умов:

— здобувач освіти засвоїв увесь програмний матеріал, його знання творчі і осмислені, він виділяє найбільш суттєве у питанні, добре знає головні положення, розкриває причинно-наслідкові і функціональні зв'язки понять і категорій;

— вільно володіє категоріальним апаратом, активно використовує рекомендовану для вивчення основну і додаткову навчальну літературу, а також матеріали наукових досліджень – монографії, статті тощо;

— демонструє знання фактичного матеріалу, виявляє власне ставлення до вивченого, уміє робити висновки, пов'язуючи теоретичні положення із господарською практикою, легко виконує задачі і практичні завдання з курсу;

— володіє культурою викладу інформації, викладає знання у логічній послідовності, чітко формулює думки, його мова грамотна.

Оцінка «4» («Добре») виставляється тоді, коли здобувач фахової передвищої освіти:

— знає програмний матеріал, не допускає у відповіді серйозних помилок, легко виправляє окремі неточності, якщо члени комісії вказують на них;

— відповідає без особливих труднощів на додаткові запитання;

— при відповіді використовує додаткову рекомендовану літературу, достатньо добре володіє категоріальним апаратом, але зіштовхується із певними труднощами при виявленні причинно-наслідкових і функціональних взаємозв'язків окремих понять і категорій;

— без особливих труднощів виконує задачі і практичні завдання з курсів, що винесені на кваліфікаційний іспит;

— відповідає переважно у логічній послідовності, достатньо чітко висловлює свої думки, володіє культурою мовлення.

Оцінка «3» («Задовільно») виставляється, коли здобувач освіти:

- засвоїв у цілому програмний матеріал, знає основні положення курсів, дає визначення більшості категорій і понять; однак його знання не досить глибокі;
- відповідає на рівні загальних уявлень про предмет, що поєднується з елементами наукового розуміння;
- водночас не володіє навичками самостійного аналізу, відчуває труднощі при відповіді на уточнюючі і додаткові питання, надає перевагу питанням репродуктивного характеру;
- не вміє робити логічних висновків, не може пов'язати теоретичні положення із практикою, лише з допомогою виконує задачі і практичні завдання з курсу;
- виявляє невисоку культуру викладу знань.

Оцінка «2» («Незадовільно») виставляється, коли здобувач фахової передвищої освіти:

- не засвоїв більшу частину програмного матеріалу, має тільки певні уявлення про основні положення курсу;
- при відповіді допускає грубі помилки, які не здатен виправити навіть після коригуючих запитань;
- не знає більшості категорій з соціальної роботи і понять курсу, не може самостійно виконувати практичні завдання з курсу;
- виявляє нерозуміння соціальних явищ і процесів, що відбуваються у суспільстві, не вміє логічно мислити.

ПРОГРАМА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Банківські операції

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти теоретичних та прикладних знань про функціонування комерційних банків, здійснювані ними операції та послуги.

Завдання дисципліни: засвоєння теоретичних засад і методології проведення банківських операцій; набуття вмінь оперувати нормативно-правовими документами НБУ; аналізувати стан банківських операцій; розв'язувати питання взаємовідносин між клієнтами і комерційними банками та між НБУ і комерційними банками, інноваційні банківські продукти, інноваційні банківські технології, цифрові технології, фінансові інновації, біометрична ідентифікація, віртуальні банки

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Види банків і порядок їх створення в Україні

Уявлення про суть банку з позиції його історичного розвитку.

Період зародження банку і банківської справи. Умови переростання кредитора в банк. Реорганізація банків та їх ліквідація: види, вимоги та порядок.

Банк як головна складова фінансово-кредитної системи. Види та класифікація банків. Банківські об'єднання. Банки другого рівня банківської системи України та організаційні основи їх функціонування.

Створення та державна реєстрація банківських установ. Документи, які подаються до територіального управління НБУ для державної реєстрації банку. Відокремлені структурні підрозділи банку. Порядок реєстрації представництв іноземного банку. Форми і порядок реорганізації банківських установ.

Ліцензування банківської діяльності. Вимоги до отримання банківської ліцензії та умови її відкликання.

Тема 2 . Організація діяльності банку

Організаційна структура та управління банком. Функціональна, дивізійна та матрична структура банку. Функції та компетенція загальних зборів учасників банку, наглядової ради, правління (ради директорів), ревізійної комісії, служби внутрішнього аудиту та постійно діючих комітетів.

Сутність, основні принципи організації банківських операцій, їх класифікація. Взаємодія структурних підрозділів банку при виробництві і продажу банківських послуг.

Тема 3. Операції з формування ресурсів комерційного банку

Економічна характеристика та джерела формування банківських ресурсів, їх класифікація.

Власний капітал банку, його структура, джерела формування, функції та значення. Методики розрахунку капіталу банку (балансовий, регулятивний та економічний).

Достатність капіталу банку. Основні критерії і стандарти оцінки власного капіталу банку згідно з вимогами Базельської угоди. Показники нормативів капіталу для банків України.

Тема 4. Операції з обслуговування платіжного обороту

Основи організації грошових розрахунків у народному господарстві. Характеристика платіжного обороту. Готівкові та безготівкові розрахунки.

Суть і принципи організації безготівкових розрахунків. Системи і законодавча база розрахунків в Україні. Відкриття і ведення банківських рахунків. Характеристика різних видів рахунків.

Форми та способи безготівкових розрахунків, сфера використання і порядок проведення розрахункових операцій. Особливості оформлення розрахункових документів та порядок їх приймання і виконання вимог-доручень; порядок здійснення розрахунків чеками та акредитивами; примусове та договірне стягнення (списання) коштів. Особливості розрахунків за допомогою систем дистанційного обслуговування.

Міжбанківські розрахунки в Україні. Необхідність і види міжбанківських розрахунків. Здійснення міжбанківських розрахунків через систему електронних платежів (СЕП). Основні завдання, функції та принципи організації роботи СЕП. Програмно-технологічна структура СЕП. Особливості застосування внутрішньобанківських платіжних систем. Здійснення міжбанківських розрахунків через прямі кореспондентські відносини.

Тема 5. Операції з готівкою

Організація готівкових грошових розрахунків. Суть і принципи організації готівкових грошових розрахунків.

Загальна характеристика касових операцій банку. Загальні положення та вимоги до касових операцій банку. Касові операції та планування касових оборотів банку: організація касової роботи в банках, підрозділи для проведення касових операцій, режими функціонування

приходних та видаткових кас.

Касові операції банків з клієнтами. Види та порядок оформлення касових операцій. Приймання та видача готівки з каси банку. Здійснення касових операцій через банкомати. Загальні вимоги до організації діяльності банків з перевезення готівки та інших цінностей. Особливості зберігання грошових коштів у банку. Порядок вилучення з обігу та передавання для дослідження сумнівних банкнот та монет.

Забезпечення касової роботи в банку. Забезпечення банків зразками банкнот та їх зберігання. Передавання готівки банками своїм філіям (відділенням), а також між банками. Особливості формування і пакування банкнот та монет національної валюти.

Регулювання обігу готівки банківськими установами та контроль за веденням касових операцій. Визначення касових оборотів банків та емісійного результату. Здавання та отримання банками підкріплень готівкою національної валюти через територіальні управління НБУ.

Тема 6. Операції з пластиковими картками

Поняття, види та характеристика банківських платіжних карток.

Особливості впровадження Національної платіжної системи масових електронних платежів.

Основні учасники системи карткових розрахунків, їх права та обов'язки. Порядок видачі та обслуговування платіжних карток. Здійснення касових операцій із застосуванням платіжних карток. Здійснення касових операцій через банкомати. Особливості виплати заробітної плати з використанням платіжних карток.

Технологія безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток. Механізм здійснення розрахунків при купівлі товару з використанням платіжних карток. Порядок операцій еквайрінгу при розрахунках платіжними картками за товари (послуги). Порядок розрахунків платіжними картками за кліринговою схемою міжбанківських розрахунків.

Тема 7. Кредитні операції

Сутність та функції кредиту, його роль в економіці. Економічна основа банківського кредиту. Суб'єкти кредитних відносин. Кредитні операції в структурі банківських активів.

Види банківського кредиту. Організація кредитної діяльності банку. Особливості укладення кредитних договорів. Поняття кредитного портфеля банку та його якісна характеристика.

Організація банківського кредитування. Поняття і складові кредитної політики банку. Методи надання та способи погашення кредиту.

Етапи процесу банківського кредитування. Плата за кредит та фактори, що на неї впливають. Методи ціноутворення на банківські кредити.

Кредитний ризик та методи управління ним. Робота банків з проблемними кредитами.

Тема 8. Операції з надання і погашення кредитів

Організація окремих видів кредитних операцій банків: короткострокові кредити юридичним особам; овердрафт. Загальні положення про кредитування фізичних осіб. Класифікація споживчих кредитів.

Особливості кредитування малого та середнього бізнесу. Особливості кредитування підприємств АПК. Система пільгового кредитування підприємств АПК.

Інвестиційне кредитування. Методи оцінки доцільності та ефективності інвестиційного проекту. Іпотечне кредитування та перспективи його розвитку в Україні. Особливості операцій з надання і погашення інших видів кредитів.

Тема 9. Операції з вексями

Характеристика та види векселів. Визначення векся з позиції боргового зобов'язання та платіжного документа. Характеристика вексельного обігу. Визначення місця банків при обслуговуванні векселів. Розподіл операцій банків з вексями на власні, де банки є емітентами боргового зобов'язання, та клієнтські.

Характеристика сутності векся та організації вексельного обігу в Україні. Класифікація операцій банку у сфері вексельного обігу.

Кредитні операції банків з вексями. Урахування векселів. Вексельне перерахування та вексельна переадресація. Рефінансування НБУ банківських установ за допомогою векселів. Особливості кредитування під заставу векселів. Онкольний кредит. Торговельні операції з вексями.

Гарантійні операції з вексями. Розрахункові операції банків з вексями. Оформлення заборгованості вексями. Розрахунки з використанням векселів.

Комісійні та довірчі операції з вексями. Інкасування векселів. Оплата векселів, у яких банк виступає особливим платником (доміциліантом). Зберігання векселів. Купівля, продаж і обмін векселів за дорученням.

Організація роботи з вексями в банку. Особливості проведення експертизи векселів.

Тема 10. Операції з цінними паперами

Характеристика фінансового ринку та видів банківської діяльності на фондовому ринку. Характеристика видів діяльності банків на ринку цінних паперів: операції з випуску та обігу цінних паперів, комісійна та комерційна діяльність з цінними паперами, послуги щодо зберігання цінних паперів, депозитарний облік та ведення рахунків за операціями з паперами тощо.

Емісійні операції банків з цінними паперами: сутність, мета проведення. Інвестиційні операції з цінними паперами. Операції банків у ролі інфраструктурних учасників ринку цінних паперів.

Тема 11. Інвестиційні операції

Інвестиційна політика комерційного банку повинна спрямовуватися на підтримку відповідної пропорції між первинним та вторинним резервами цінних паперів.

Інвестиційні операції комерційних банків передбачають насамперед придбання акцій підприємств, які вони фінансують, та розміщення на грошових ринках власних акцій і облігацій інвестиційна діяльність комерційних банків спрямована на залучення грошових коштів, здійснення довготермінового кредитування й фінансування різних галузей господарства. Джерела ресурсів інвестиційної діяльності комерційних банків – продаж власних акцій, міжбанківські кредити, депозити.

Основними напрямками інвестування коштів в Україні є інвестиції у цінні папери акціонерних товариств, придбання паїв у статутних фондах українських господарських товариств, торгівля акціями, облігаціями та іншими цінними паперами українських емітентів на вторинному ринку цінних паперів, викуп акцій банками з наступним їх інвестуванням у цінні папери, інвестиції валютних коштів у цінні папери іноземних емітентів, інші інвестиції у фінансові активи.

Тема 12. Операції банків з іноземною валютою

Економічні та організаційні основи здійснення валютних операцій. Валютні цінності та валютний ринок. Види та учасники валютного ринку. Класифікація валютних операцій.

Порядок відкриття та ведення валютних рахунків юридичних осіб-резидентів та представництв юридичних осіб-нерезидентів в уповноважених банках. Відкриття та обслуговування рахунків в іноземній валюті фізичних осіб.

Способи і засоби здійснення міжбанківських операцій в іноземній валюті. Сутність кореспондентських відносин. Основний зміст та мета встановлення кореспондентських відносин. Критерії вибору банку кореспондента. Порядок відкриття та режим функціонування кореспондентських рахунків. Електронні системи міжнародних міжбанківських платежів.

Тема 13. Операції з надання банківських послуг

Лізингові операції. Сутність та економічне значення лізингу.

Класифікація видів лізингу види лізингових платежів та методика їх розрахунку. Ризики лізингових операцій.

Факторингові операції. Основні поняття та елементи факторингу.

Класифікаційна характеристика видів та форм факторингу. Механізм здійснення факторингової операції. Факторинг у зовнішньоекономічній діяльності. Вартість факторингової послуги. Ризики, що виникають при здійсненні факторингової операції.

Форфейтинг. Основні поняття та елементи форфейтингу. Механізм здійснення та вартість форфейтингової операції. Ризики, пов'язані зі здійсненням форфейтингової операції.

Гарантійні послуги банків. Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги. Довірчі (трастові) послуги. Організація послуг щодо зберігання цінностей у банку.

Операції банку з дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням.

Тема 14. Операції із забезпечення фінансової стійкості банку

Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення. Ліквідність та платоспроможність банку. Оцінка ресурсної бази банку з позицій ліквідності та забезпеченості потреб банку в ліквідних коштах. Основні підходи до управління банківськими ризиками. Поняття та мета процесу управління банківськими ризиками. Етапи процесу управління банківськими ризиками. Організаційна структура ризик-менеджменту банку. Формування та розподіл прибутку банку.

Перелік питань до екзамену

1. Поясніть порядок розрахунку ліміту каси підприємств. Розрахуйте процент інкасації торгівельної виручки, що надійшла безпосередньо до каси банку та загальний процент інкасації виручки.
2. Охарактеризуйте операції по залученню вкладів і депозитів.
3. Визначте порядок здійснення касових операцій у банківських установах.
4. Охарактеризуйте операції банків з готівкою для своїх клієнтів
5. Охарактеризуйте розрахунки з використанням платіжних карток.
6. Охарактеризуйте методи управління портфелем цінних паперів банківської установи.
7. Охарактеризуйте процес формування портфеля цінних паперів комерційного банку.
8. Поясніть сутність і порядок здійснення операцій по врахуванню векселів.
9. Охарактеризуйте механізм здійснення кредитування під заставу цінних паперів.
10. Визначте особливості та специфіку надання контокорентного кредиту та овердрафту.
11. Охарактеризуйте порядок і особливості кредитування довгострокового характеру.
12. Поясніть, як здійснюється контроль за цільовим використанням споживчого кредиту та його своєчасним погашенням.
13. Охарактеризуйте суть, види та особливості банківського кредитування фізичних осіб.

Рекомендована література:

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” № 2121-III від 07.12.2000
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. Банківські операції [текст]: навч. посіб./ Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика – Дніпро: Пороги, 2017. – 461 с. <http://surl.li/ofxowz>
4. Банківська система : підручник / О.М. Тридід, Б.В. Самородов, І.М. Вядрова та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. – 536 с. <http://surl.li/pxebrm>

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV зі змінами та доповненнями <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
6. Банківська справа [Електронний ресурс] : навчальний посібник / О. М. Колодізев, О. М. Рац, С. М. Киркач, К. М. Азізова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 347 с. <http://surl.li/tzifvc>
7. Банківська система : підручник / [М. Крупка, Є. Андрушак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 524 с. <http://surl.li/cmziwy>
8. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник. / уклад. : О.М. Гладчук, І.Я. Ткачук, В.М. Харабара. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 208 с. <http://surl.li/zfmfej>

Бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти знань із бухгалтерського обліку та звітності в банках, набуття вмінь і навичок з підготовки та виконання облікової інформації для аналітичної діяльності й обґрунтування управлінських рішень у банківській діяльності.

Завдання вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках» полягає у: засвоєнні теоретичних основ формування і використання банківських ресурсів; розумінні засад банківського устрою і принципів побудови банківської системи; формуванні теоретичних і практичних знань щодо методів і джерел формування доходів банків та напрямів і форм фінансування видатків; оволодінні методикою визначення обсягів банківських видатків, які забезпечують реалізацію функцій банків; формуванні знань з питань банківського кредиту та управління.

У сучасних умовах інноваційне управління є одним з напрямків стратегічного управління, здійснюваного на вищому рівні банку. Його метою є визначення основних напрямків технологічної та економічної діяльності банку у таких сферах: розробка і впровадження нових продуктів і послуг, технологій; удосконалення існуючих елементів продуктового портфеля і технологій, подальший розвиток традиційних продуктів і послуг; елімінування застарілих елементів продуктового портфеля; створення досконалої системи менеджменту, фінансово-економічного механізму.

Вивчення сутності банківських операцій, звітності та обліку, банківські відносин і характеру їх впливу на суспільство. Тільки на цій основі можливо забезпечити ефективне управління банківською діяльністю в цілому.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Система бухгалтерського обліку та звітності у банках.

Сутність і значення банківського обліку. Фінансовий та управлінський облік діяльності банку. Завдання бухгалтерського обліку. Визначення предмета бухгалтерського обліку в комерційному банку. Об'єкти бухгалтерського обліку. Господарські засоби банків та їх розміщення. Джерела утворення (ресурси) господарських засобів комерційних банків.

Склад і класифікація об'єктів бухгалтерського обліку. Склад елементів методу бухгалтерського обліку. Особливості застосування елементів методу бухгалтерського обліку в банках та їх визначення. Документація та інвентаризація. Бухгалтерські рахунки. Види рахунків бухгалтерського обліку, їх призначення в банках. План рахунків бухгалтерського обліку комерційного банку, особливості його побудови. Бухгалтерський баланс і звітність в банках, їх визначення і загальна характеристика.

Бухгалтерський баланс комерційного банку. Операційний день банку. Види бухгалтерського обліку. Синтетичний та аналітичний облік. Сутність меморіально-ордерної форми бухгалтерського обліку банку. Напрями вдосконалення бухгалтерських систем у банках. Структура комерційного банку. Бухгалтерія, її функції. Документація банківських операцій. Касові документи. Розрахункові документи. Меморіальні та інші первинні документи банку.

Тема 2. Облік власного капіталу.

Характеристика капіталу комерційного банку як залишкового інтересу банку в активах за вирахуванням зобов'язань. Структура балансових рахунків класу 5 Плану рахунків "Капітал банку". Облік операцій щодо розрахунків з акціонерами за сплаченим статутним фондом. Бухгалтерський облік емісійних різниць у процесі первинного розміщення акцій. Облік операцій з викупу банком акцій власної емісії та їх подальшої реалізації. Бухгалтерський облік операцій, пов'язаних із нарахуванням дивідендів і розрахунками з акціонерами (засновниками). Відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку фінансового результату поточного року та його розподілу. Облік операцій з формування фондів комерційного банку за рахунок нерозподіленого прибутку.

Тема 3. Облік касових операцій.

Основні нормативні документи, що регламентують організацію емісійно- касової роботи в установах банку. Порядок здійснення обліку касових операцій у прибуткових і видаткових касах. Облік операцій, що проводяться вечірніми касами та касами перерахунку. Обробка, формування і пакування грошових білетів, монет і валютних цінностей. Організація резервних фондів Національного банку України. Порядок підкріплення операційних кас установ комерційного банку. Інкасація грошової виручки

інкасаторами банків. Облік цих операцій. Порядок закінчення роботи операційної каси банків. Загальна схема документообігу під час виконання касових операцій установами банків.

Тема 4. Облік розрахункових операцій.

Форми розрахункових документів для проведення безготівкових розрахунків України, порядок їх оформлення і приймання установами банків до виконання. Проведення розрахунків у системі електронних платежів “клієнт- банк”. Облік із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки гарантованими дорученнями, платіжними вимогами-дорученням, чеками, акредитивами. Порядок здійснення розрахунків векселями. Розрахунки в разі заліку взаємної заборгованості. Розрахунки платіжними вимогами без акцепту платників і безспірне списання (стягнення) коштів. Предмет угоди між банком і клієнтом на здійснення розрахунково- касового обслуговування.

Тема 5. Облік депозитних операцій

Класифікація депозитів за економічним змістом і термінами використання коштів. Активні і пасивні депозитні операції та відображення результатів їх проведення у фінансовій звітності. Облік номіналу депозиту. Вплив методу виплати процентів (за період або на період) на облік номіналу депозиту. Облік процентних витрат. Розрахунок нарахованих процентів за простою (номінальною) або складною (фактичною) процентною ставкою. Зміст облікової політики банку щодо використання методу нарахування процентів за депозитними операціями. Облік операцій з погашення депозиту.

Організація внутрішнього бухгалтерського контролю за проведенням депозитних операцій.

Тема 6. Облік кредитних операцій.

Характеристика кредитних операцій. Позабалансові кредитні операції та порядок визначення кредиту балансовим активом. Принципи бухгалтерського обліку кредитів. Облік номіналу кредиту. Облік нарахованих доходів. Структурна побудова Плану рахунків щодо рахунків, за якими обліковуються кредитні операції банку. Облік гарантій за кредитами. Облік операцій за овердрафтом, факторингових операцій. Облік операцій застави. Облік сумнівних кредитів і резервів під кредитні ризики.

Тема 7. Облік операцій в іноземній валюті.

Порядок відкриття, ведення та закриття поточних валютних рахунків. Облік і аудит торгових операцій в іноземній валюті. Облік міжнародних розрахунків. Облік операцій,

пов'язаних з відкритою валютною позицією. Облік операцій з іншими платіжними засобами в іноземній валюті. Переоцінка залишків іноземної валюти. Організація та порядок обліку валютно-обмінних операцій. Облік кредитних операцій в іноземній валюті. Контроль роботи пунктів обміну валюти. Облік переоцінювання залишків валютних коштів і курсових різниць.

Тема 8. Облік операцій з цінними паперами

Поняття операцій з цінними паперами. Види цінних паперів. Облік державних цінних паперів. Організація обліку та аудиту операцій, пов'язаних з випуском і погашенням боргових зобов'язань комерційних банків. Облік вкладень банків у цінні папери. Облік вкладень банку в акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком з метою їх подальшого продажу. Довгострокові вкладення банку в акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком. Вкладення банку в боргові цінні папери з метою продажу. Вкладення банку в боргові цінні папери до погашення. Облік операцій з торгівлі цінними паперами. Нарахування доходів (витрат) за операціями з цінними паперами.

Тема 9. Облік основних засобів і нематеріальних активів

Економічна характеристика основних засобів банку. їх класифікація за функціональним призначенням (операційні та не операційні). Структура витрат, що формують первісну вартість основних засобів. Завдання обліку основних засобів. Характеристика рахунків з обліку операцій за основними засобами та нематеріальними активами. Аналітичний і синтетичний облік основних засобів.

Облік капітальних вкладень за незавершеним будівництвом, а також за не введеними в експлуатацію операційними та не операційними основними засобами. Облік операцій з оприбуткування, реалізації, ліквідації та безоплатної передачі основних засобів. Відображення в обліку позитивних і негативних результатів від продажу основних засобів.

Порядок та облік нарахування амортизації основних засобів. Залишкова та ліквідаційна вартість основних засобів. Інвентаризація основних засобів і відображення в обліку її результатів. Облік операцій застави. Відображення в обліку результатів переоцінки основних засобів.

Тема 10. Облік внутрішньобанківських операцій.

Загальні питання організації обліку внутрішньобанківських операцій. Організація аналітичного й синтетичного обліку доходів, витрат, капіталу банку. Організація обліку особового складу працівників та первинного обліку робочого часу. Організація планування робіт з обліку праці та її оплати. Організація документообігу за внутрішньобанківськими операціями.

Тема 11. Облік лізингових операцій банку

Загальні вимоги щодо відображення в бухгалтерському обліку лізингу (оренди). Об'єктом лізингу. Види лізингу. Класифікація фінансового лізингу. Облік операцій із фінансового лізингу. Особливості обліку оперативного лізингу.

Тема 12. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості банку

Правила обліку дебіторської та кредиторської заборгованості банку. Структура та відображення в бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості банку. Структура та відображення в бухгалтерському обліку кредиторської заборгованості банку. Особливості бухгалтерського обліку розрахунків з працівниками банку. Бухгалтерський облік сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості банку

Тема 13. Облік доходів, витрат і фінансового результату діяльності банку

Структура класів 6 і 7 (“Доходи” і “Витрати”) Плану рахунків. Економічна характеристика банківських і небанківських доходів (витрат) банку.

Бухгалтерський облік процентних і комісійних доходів і витрат банку за принципами міжнародних стандартів обліку: нарахування, відповідності, обережності. Методи визначення кількості днів для розрахунку процентних доходів (витрат). Правила обліку доходів і витрат за методом нарахування та відображення результатів у системі фінансового обліку та фінансовій звітності. Зміст податкового обліку.

Відображення зазначених операцій у системі фінансового та податкового обліку.

Тема 14. Складання фінансової звітності

Необхідність звітності та її користувачі. Якісні характеристики звітності банків. Мета і необхідність подання звітності комерційними банками.

Вимоги національних стандартів до складу та елементів фінансової звітності. Принципи підготовки фінансової звітності банків. Розкриття інформації у фінансовій звітності. Засоби забезпечення достовірності звітних даних. Підготовка облікових даних для складання фінансової звітності.

Класифікація звітності банків. Фінансова, не фінансова звітність. Основи побудови та подання звітності банків.

Інформація про банк, яка має міститися у фінансовій звітності. Терміни подання квартальної, річної та річної консолідованої звітності банків.

Необхідність публікації звітності в офіційних виданнях. Сфера застосування консолідованої фінансової звітності. Особливості складання консолідованої фінансової звітності. Поняття консолідованої групи. Розкриття інформації про складання консолідованої фінансової звітності. Відповідальність за своєчасність подання фінансової звітності банків. Звичайна діяльність банку та її види.

Характеристика операційної, фінансової та інвестиційної діяльності банку. Надзвичайна діяльність банку.

Принципи складання і структурування балансу. Аналітичні можливості балансу. Побудова і зміст діючої форми балансу. Визначення статей балансу, загальні принципи оцінки статей балансу. Загальна характеристика активу та пасиву балансу.

Структура і зміст звіту про фінансові результати. Принципи визначення доходів і витрат банку. Класифікація доходів і витрат у звіті про фінансові результати. Джерела інформації для складання звіту про фінансові результати. Розрахунок прибутку чи збитку банку.

Призначення, структура і зміст звіту про рух грошових коштів. Джерела інформації для складання звіту. Методи складання звіту про рух грошових коштів: прямий і непрямий.

Порядок складання звіту про власний капітал. Особливості формування звітних даних про зміни статутного, додаткового, резервного капіталу.

Перелік питань до екзамену

1. Розкрийте суть та основні принципи бухгалтерського обліку в банках.
2. Охарактеризуйте облік вкладних (депозитних) операцій банку.
3. Охарактеризуйте облік касових операцій
4. Поясніть облік інкасації коштів у клієнтів банку.
5. Розкрийте особливості відображення в обліку розрахунків з використанням платіжних карток
6. Охарактеризуйте загальні принципи оцінки та обліку цінних паперів у портфелях банку.
7. Охарактеризуйте основні завдання, функції та обов'язки служби внутрішнього аудиту банку.
8. Визначте особливості обліку кредитних ліній та операцій РЕПО.
9. Дайте характеристику обліку забезпечення кредитних операцій
10. Охарактеризуйте особливості обліку факторингових операцій та овердрафту
11. Дайте характеристику обліку операцій із надання банком кредитів юридичним особам.
12. Дайте характеристику Плану рахунків комерційних банків України
13. Дайте характеристику обліку операцій із надання банком кредитів фізичним особам.

Рекомендована література:

1. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): підручник/ Н.Б.Литвин. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2017. – 676 с. <https://griml.com/QVb2X>
2. Бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках: навчальний посібник / Алексеєнко С.А. – К. : Аграрна освіта, 2019. – 418 с <https://griml.com/c7pUs>
3. Облік у банках (у таблицях і схемах) : Навч. посібник. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – 184 с. <https://griml.com/F1nYR>
4. Фінансовий облік 1: підручник / Я.П. Іщенко, О.А. Подолянчук, Н.І. Коваль. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. – 496 с. <http://repository.vsau.org/getfile.php/25426.pdf>
5. База даних «Законодавство України» <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a>

Бюджетна система

Предметом курсу “Бюджетна система“ є господарська діяльність бюджетних установ, спрямована на здійснення ними соціальних функцій держави та ефективне використання фінансових ресурсів.

Мета дисципліни: формування у здобувача фахової передвищої освіти знань з організації та функціонування бюджетної системи і бюджетної політики.

Завдання дисципліни:

- Вивчення сутності бюджетних відносин і характеру їх впливу на суспільство. Тільки на цій основі можливо забезпечити ефективне управління бюджетом і фінансовою діяльністю держави в цілому.
- Засвоєння теоретичних основ формування і використання бюджету держави.
- Розуміння засад бюджетного устрою і принципів побудови бюджетної системи.
- Формування теоретичних і практичних знань щодо методів і джерел формування доходів бюджету та напрямів і форм фінансування видатків.
- Оволодіння методикою визначення обсягів бюджетних видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави.
- Формування знань з питань державного кредиту та управління державним боргом, проблеми та перспективи впровадження інноваційних технологій в бюджетний процес.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність призначення та роль бюджету України

Бюджет як економічна категорія. Фактори, які впливають на формування і використання бюджету: економічні, соціальні і політичні.

Функції бюджету: розподільна, контрольна та забезпечення існування держави. Призначення бюджету і його роль у фінансово-кредитному механізмі.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план України

Державний бюджет України. Призначення і роль державного бюджету.

Місцеві бюджети. Призначення і роль місцевих бюджетів в бюджетній системі.

Сутність і специфіка бюджету як основного фінансового плану держави. Сутність бюджетного періоду. Поточний бюджет і бюджет розвитку. Бюджетне планування. Бюджетний дефіцит

Тема 3. Бюджетний устрій і побудова БСУ

Бюджетна система України: суть, етапи становлення, правові засади та структура. Принципи побудови бюджетної системи України.

Органи управління бюджетною системою України: загальнодержавні та органи оперативного управління бюджетом.

Бюджетна класифікація, її суть та значення. Принципи побудови бюджетної класифікації. Складові частини бюджетної класифікації: класифікація доходів бюджету, класифікація видатків бюджету, класифікація фінансування бюджету, класифікація боргу.

Тема 4. Порядок складання, розгляду та затвердження бюджету на прикладі управління

Поняття кошторису доходів і видатків та його види. Порядок складання проектів кошторисів:

Порядок розгляду і затвердження кошторисів та внесення змін до кошторису

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Міжбюджетні відносини в Україні: суть та мета. Сутність та стан фінансового вирівнювання. Бюджетне регулювання: його цілі та методи.

Міжбюджетні трансферти та їх види.

Порядок формування міжбюджетних трансфертів відповідно до положень Бюджетного кодексу України.

Бюджетне регулювання, його суть та методи.

Тема 6. Бюджетний процес і його учасники

Бюджетний процес і його стадії. Учасники бюджетного процесу. Повноваження учасників бюджетного процесу. Організаційні засади складання проекту Державного бюджету. Розгляд і затвердження Державного бюджету України

Тема 7. Бюджетний процес і його учасники

Доходи державного бюджету, їх суть, значення та джерела формування.

Податкові надходження як основне джерело доходів бюджету. Класифікація податків. Види прямого оподаткування і його роль у системі фінансового регулювання. Види непрямих податків, їхні переваги та недоліки.

Неподаткові доходи бюджету. Надходження від приватизації майна державних підприємств. Доходи рентного характеру. Інші неподаткові доходи бюджету.

Офіційні трансферти і їх роль у формуванні доходів державного бюджету.

Доходи від операцій з капіталом.

Тема 8. Система видатків бюджетів

Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку.

Бюджетне фінансування. Форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, державне фінансування інвестицій, позички з бюджету державним підприємствам, державні дотації. Методи бюджетного фінансування.

Зміст і основні принципи кошторисного фінансування. Кошторис бюджетних установ. Види кошторисів.

Тема 9. Основи фінансування бюджетної сфери в Україні

Бюджетне фінансування видатків, його принципи, форми і методи. Кошторис бюджетної установи, його форма і зміст. Бюджетне нормування. Види норм видатків, їх характеристика

Тема 10. Державний кредит і видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Сутність державного кредиту і його форми. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу. Управління державним боргом і його обслуговування.

Державний борг, його структура. Проблеми державного боргу, його межі і порядок обслуговування. Економічні та соціальні наслідки державного боргу. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу.

Управління державним боргом. Методи управління державним боргом. Політика реструктуризації державного боргу. Платоспроможність держави у погашенні боргів і виплаті доходу.

Тема 11. Місцеві бюджети: особливості формування та виконання місцевих бюджетів

Доходи місцевих бюджетів України. Видатки місцевих бюджетів України. Складання, розгляд, затвердження та виконання місцевих бюджетів.

Особливості здійснення місцевих запозичень та надання місцевих гарантій.

Доходи місцевих бюджетів, їх суть та джерела формування. Власні та закріплені доходи місцевих бюджетів. Напрями зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів, їх суть та значення. Видатки, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів та не враховуються.

Тема 12. Участь громадськості в бюджетному процесі

Механізми та форми участі громадськості у бюджетному процесі. Нормативно-правове регулювання участі громадян. Механізми участі громадян на загальнодержавному рівні

Перелік питань до екзамену

1. Розкрийте сутність призначення та роль бюджету держави

2. Дайте характеристику бюджету як основного фінансового плану держави.
3. Розкрийте сутність бюджетного дефіциту і джерела його фінансування.
4. Дайте характеристику бюджетного устрою і побудови бюджетної системи України.
5. Розкрийте сутність міжбюджетних відносин та системи бюджетного вирівнювання.
6. Дайте характеристику доходів державного бюджету України
7. Охарактеризуйте систему видатків державного бюджету України.
8. Охарактеризуйте доходи місцевих бюджетів.
9. Охарактеризуйте розмежування видатків між бюджетами.
10. Визначте сутність видатків бюджету на економічну діяльність держави та науку.
11. Розкрийте сутність видатків бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу.
12. Розкрийте сутність видатків бюджету України на національну оборону та управління.
13. Охарактеризуйте видатки держави на обслуговування державного боргу

Рекомендована література:

1. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О. , Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
https://duikt.edu.ua/uploads/l_2055_76533475.pdf
2. Черниш С.С. Економічний аналіз : навчальний посібник. – Київ : ЦУЛ. 2019. 312 с.
<https://griml.com/НоКt3>
3. Микитюк В. М., Паламарчук Т. М., Русак О. П. Основи економічного аналізу : навч.-метод. посібник / за ред. В. М. Микитюка. Житомир : Рута, 2018. 440 с.
http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/10003/1/OEA_2018_440.pdf
4. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу: Навч. Посібник - Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020. - 180 с. <https://griml.com/XfvLH>
5. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Жарун О.В., Непочатенко О.А. Теорія економічного аналізу. Навчальний посібник. - Київ: Центр учбової літератури, 2020. 272 с.
https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/teoria_ekon_analizu_2018.pdf

Страхові послуги

Мета дисципліни : формування у здобувачів фахової передвищої освіти теоретичних та прикладних знань про страхування майнових інтересів юридичних і фізичних осіб, механізму надання страхових послуг, змісту та організації роботи страховиків;

Завдання дисципліни: засвоєння теоретичних засад і методології проведення страхування, організації та розвитку страхового ринку, державного регулювання страхової діяльності; набуття вмінь аналізувати ринок страхових послуг; формування навичок порівняльного аналізу в галузі страхових послуг та визначенні конкурентних переваг та недоліків окремих видів послуг. Ознайомлення з напрямками інноваційного розвитку страхової системи.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність, принципи і класифікація страхування

Історичні витоки страхування. Необхідність страхового захисту та його форми. Економічна суть та характерні ознаки страхування як економічної категорії. Принципи та функції страхування. Страховий інтерес. Роль та значення страхування в системі економічних відносин. Основні підходи до класифікації страхування. Інноваційний розвиток українського страхового ринку.

Тема 2. Державне регулювання страхової діяльності

Необхідність, мета та значення державного регулювання страхової діяльності. Реалізація державної політики у сфері страхування. Система державного нагляду за страховою діяльністю в Україні. Ліцензування страхової діяльності та контроль за її проведенням.

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання

Поняття та економічна суть страхових ризиків. Класифікація та характеристика ризиків у страхуванні. Управління страховими ризиками.

Тема 4. Страховий ринок

Поняття страхового ринку та його структура. Страхові посередники, їх роль на страховому ринку.

Стан і перспективи розвитку страхового ринку в Україні. Маркетинг у страхуванні.

Тема 5. Страхові резерви

Види страхових резервів. Їх необхідність. Порядок формування страхових резервів.

Тема 6. Страхові послуги та особливості їх реалізації

Страхові послуги як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Економічна необхідність страхових послуг, що надаються фізичним і юридичним особам, та розширення їх асортименту. Вивчення й формування попиту на страхові послуги. Система страхових послуг. Безпосередній продаж: переваги й недоліки. Продаж через посередників: переваги й недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників. Тенденції інноваційного розвитку страхових компаній в Україні.

Тема 7. Порядок укладання та ведення страхової угоди

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; андерайтинг; укладання договору страхування; видача полісів, урегулювання вимог страхувальників щодо відшкодування збитків.

Андерайтинг: оцінка ризику; вирішення питання про прийняття об'єкта на страхування; визначення термінів, спеціальних вимог, обсягів і розмірів страхового покриття; франшизи; розрахунок страхової премії.

Укладання договору страхування. Страховий поліс як форма договору страхування. Зміст страхового поліса. Його зв'язок з правилами страхування. Структура страхового поліса. Страховий сертифікат.

Урегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхової події. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт. Виплата відшкодування. Система страхового забезпечення. Франшиза. Винятки.

Тема 8. Страхування життя

Необхідність і значення страхового захисту життя та пенсій громадян. Особливості страхування. Розвиток і сучасний стан страхування.

Види страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника. Порядок визначення і сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам.

Тема 9. Соціальне страхування.

Види соціального страхування Об'єкти і суб'єкти. Порядок укладання. Страхові випадки. Страхові внески та страхові відшкодування

Тема 10. Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування. Суб'єкти страхування і відносини між ними. Форми проведення медичного страхування та їх особливості.

Обов'язкове медичне страхування. Обсяг відповідальності страховика. Страхова сума. Порядок визначення розміру страхових премій і порядок їх сплати. Права і обов'язки сторін страхових відносин.

Організація роботи страхової компанії, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку.

Добровільне медичне страхування. Договір страхування. Обсяг відповідальності страховика. Строк страхування. Страхова сума. Страхова премія. Порядок виплати страхового забезпечення. Відмова у виплаті. Медичне страхування громадян, які виїждять за кордон.

Тема 11. Страхування від нещасних випадків

Необхідність і значення страхового захисту громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми і види страхування.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова у виплаті страхової суми.

Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті. Інші види обов'язкового страхування від нещасних випадків. Добровільні види страхування від нещасних випадків та умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків. Страхування дітей від нещасних випадків. Страхування туристів від нещасних випадків

Тема 12. Сільськогосподарське страхування

Економічні завдання страхового захисту в сільському господарстві. Розвиток і сучасний стан страхування майна виробників сільськогосподарської продукції. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств.

Обов'язкове страхування урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Характеристика страхових випадків. Страхове забезпечення. Визначення вартості урожаю, обчислення й

порядок сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення збитків і страхового відшкодування.

Визначення факту й причин загибелі (пошкодження) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Оцінка збитків при загибелі (пошкодженні) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Страхове відшкодування.

Добровільне страхування урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень.

Страхування сільськогосподарських тварин.

Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

Тема 13. Автотранспортне страхування

Необхідність і значення страхування автотранспортних ризиків. Поняття автотранспортного страхування, його сутність. Об'єкти страхування. Розвиток системи автотранспортного страхування. Сучасний стан автотранспортного страхування.

Страхування автомобілів. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Страхова премія. Строк страхування. Франшиза. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права і обов'язки членів МТСБ.

Міжнародна система "Зелена картка", її розвиток.

Страхування вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення й порядок відшкодування збитків.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на автомобільному транспорті. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення та порядок виплати страхових сум. Інноваційні технології в автотранспортному страхуванні.

Тема 14. Страхування майна і відповідальності громадян

Необхідність і значення страхового захисту майна громадян. Розвиток і сучасний стан страхування особистої власності громадян.

Види послуг страхових компаній громадянам - власникам майна. Суб'єкти страхування.

Страхування будівель і споруд. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Страхове забезпечення. Страхова оцінка будівель і споруд. Страхова премія. Пільги страхувальникам. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування тварин у господарствах громадян. Страхування домашнього майна.

Інші види страхування майна громадян. Страховий захист відповідальності громадян перед третіми особами. Види й форми страхування.

Страхування особистої відповідальності власників будівель.

Страхування особистої відповідальності власників домашніх тварин.

Страхування професійної та іншої відповідальності.

Тема 15. Перестрахування і співстрахування

Необхідність та значення перестрахування. Сутність перестрахування та його розвиток в Україні. Методи перестрахування. Форми проведення перестраховальних операцій. Співстрахування та механізм його застосування.

Тема 16. Страхові послуги у банківництві

Сутність та форми страхових послуг на кредитному ринку. Механізми надання страхових послуг у разі неповернення кредиту. Страхові послуги на ринку іпотечного кредитування. Страхові комплексні послуги у банківництві: стан та проблеми.

Тема 17. Страхові послуги у підприємницькій діяльності

Підприємницькі ризики та необхідність їх страхування. Страхування комерційних ризиків. Страхування фінансових ризиків. Страхування кредитних ризиків. Страхування депозитів. Страхування інвестицій

Тема 18. Фінансова діяльність страхової компанії

Особливості фінансово-економічної діяльності страховика. Страхові тарифи. Страхові резерви.

Склад та економічний зміст доходів страховика. Склад та економічний зміст витрат страховика. Витрати на проведення страхових операцій. Фінансові результати страховика. Оподаткування страхових компаній.

Перелік питань до екзамену

1. Розкрийте сутність страхової послуги як товару страхового ринку. Вкажіть ознаки страхових послуг та їх класифікацію.
2. Розкрити сутність страхування як економічної її, пояснити принципи страхування.
3. Наведіть класифікації. Страхування, та поясніть її практичне та наукове значення.
4. Дайте характеристику страховим ризикам, наведіть їх класифікацію. Вкажіть механізм управління ризиками в страховій компанії.
5. Вкажіть суб'єктів страхового ринку, та поясніть їх роль у здійсненні страхування.
6. Розкрийте сутність страхової послуги як товару страхового ринку, та наведіть ознаки страхових послуг.
7. Розкрийте зміст договору страхування. Наведіть порядок укладання договору страхування
8. Поясніть мету та необхідність державного регулювання страхової діяльності та порядок здійснення ліцензування страховика.
9. Наведіть класифікацію та основні умови особистого страхування.
10. Дайте характеристику, та вкажіть основні умови страхування від нещасних випадків.
11. Дайте характеристику, та наведіть основні умови медичного страхування.
12. Дайте характеристику та вкажіть основні умови автотранспортного страхування.
13. Вкажіть права та обов'язки суб'єктів страхового ринку та роль страхових посередників.

Рекомендована література:

1. Страхові послуги: підручник/Т.А.Говорушко.- К.: Центр учбової літератури, 2011. – 376с. https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_finan/Strakhovi_posluhy.pdf
2. Страхові послуги: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп./Д.І Дема, О.М. Віленчук, І.В. Дем'янюк. – К.: Алерта, 2013. – 526с. http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/4445/3/Straxovi_poslygu.PDF
3. Страхові послуги: навч.посіб. для студентів напрямку підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»/С.О.Кропельницька, І.І.Плець. – Івано-Франківськ:ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім.В.Стефаника,2013. – 390с. <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/%D0%A1%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8%20%D0%9A%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A1.%D0%9E..pdf>

4. Страхові послуги: навч. посіб. для студентів напрямку підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»/О.В.Жилякова, І.Л.Шевчук. – Х.: Видавець Іванченко І.С., 2013. – 184с.
https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/11550/1/strakhovi_posluhy_navch_posibnyk_2013.pdf
5. Страхування: підручник/за ред.В.Д.Базилевича- К.: Знання, 2008. – 1019 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Bazylevych_Viktor/Strakhuvannia.pdf
6. Страхування (у схемах, таблицях, коментарях): навч. посіб./ Т.Є.терешенко, Л.О.Заволока, О.Б. Пономарьова. - Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2020. – 221с.
https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_finan/Tereshchenko_Posibnyk_-STRAKHUVA_NNYA.pdf
7. База даних «Законодавство» <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Фінанси

Мета дисципліни: формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і мікрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи.

Завдання дисципліни: вивчення сутності, функцій та ролі фінансів у ринковій економіці; закономірностей їх еволюційного розвитку; теоретичних основ державних, корпоративних і міжнародних фінансів; засад функціонування фінансової системи держави.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і функції фінансів

Сутність фінансів та їх необхідність у суспільстві. Історія виникнення та розвитку фінансів. Предмет і метод фінансової науки

Функції і роль фінансів. Характеристика розподільної функції фінансів. Характеристика контрольної функції та механізму її дії.

Фінансові ресурси держави, методи їх формування, розподілу та використання.

Взаємозв'язок і відмінності фінансів з іншими економічними категоріями

Тема 2. Фінансова система

Характеристика різних підходів до структуризації фінансової системи. Структурна побудова фінансової системи. Принципи побудови, характерні риси та завдання фінансових систем.

Управління фінансовою системою.

Характеристика сфер і ланок фінансової системи.

Тема 3. Фінансова політика держави

Фінансова політика та її складові частини. Шляхи реалізації фінансової політики держави. Етапи формування фінансової політики держави. Цілі та завдання фінансової політики держави. Складові фінансової політики держави: податкова, бюджетна, монетарна (грошово-кредитна), митна, інвестиційна.

Фінансовий механізм реалізації фінансової політики. Управління фінансами в Україні. Фінансове планування: суть, принципи, методи, завдання.

Фінансовий контроль. Принципи його організації, види та методи. Поняття про аудит, його принципи, порядок проведення.

Тема 4. Податки. Податкова система

Економічна суть, характерні ознаки та призначення податків. Функції податків та їх прояв.

Елементи системи оподаткування. Принципи оподаткування та їх характеристика.

Класифікація та основні види податків. Склад та структура податкової системи держави.

Тема 5. Бюджет. Бюджетна система

Сутність і форми прояву бюджету держави. Функції бюджету.

Джерела і методи формування доходів бюджету.

Видатки бюджету. Склад видатків бюджету та чинники, що його визначають.

Поняття бюджетної системи, її особливості при унітарному та федеративному державному устрої. Складові бюджетної системи України, принципи її побудови.

Поняття бюджетного дефіциту як фінансового результату функціонування держави.

Види бюджетного дефіциту. Наслідки бюджетного дефіциту.

Тема 6. Місцеві фінанси

Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Місцеві фінансові інститути та їх характеристика. Роль місцевого оподаткування у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування. Видатки місцевих бюджетів.

Механізм збалансування місцевих бюджетів.

Тема 7. Державний і місцевий кредит

Сутність державного кредиту, його призначення і роль. Характеристика операцій, які складають зміст державного кредиту: запозичення, кредитування, надання гарантій.

Внутрішні державні запозичення. Форми внутрішніх державних запозичень. Державні і місцеві позики. Зовнішні державні запозичення.

Державний борг, причини його виникнення і зростання. Дискусійні питання щодо тягаря державного боргу. Види державного боргу: внутрішній і зовнішній, капітальний і поточний. Обмеження граничного рівня державного боргу. Джерела погашення державного боргу. Наслідки державного боргу в коротко- і довгостроковому аспекті.

Управління державним боргом.

Тема 8. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Сутність та суспільне призначення соціального страхування. Принципи організації соціального страхування.

Державне обов'язкове пенсійне страхування. Солідарна, накопичувальна і змішані системи пенсійного забезпечення, їх переваги і недоліки.

Недержавне пенсійне забезпечення і його роль у пенсійній системі.

Фонди соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, на випадок безробіття та від нещасних випадків на виробництві. Джерела формування та напрями використання коштів фондів соціального страхування. Види соціальних виплат. Органі управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, їх функції.

Тема 9. Фінанси суб'єктів господарювання

Сутність, функції і призначення фінансів суб'єктів господарювання. Характер, напрями і форми фінансових відносин підприємницьких структур.

Склад фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, джерела їх формування і напрями розміщення.

Грошові надходження, їх склад та економічна характеристика. Доходи підприємства, валовий і чистий дохід. Витрати підприємств, їх регламентація. Фінансові результати діяльності підприємств. Прибуток і фактори, що його визначають.

Фінанси підприємств різних форм власності, організацій та підприємств, що здійснюють неприбуткову діяльність. Форми й методи фінансового забезпечення установ невинробничої сфери. Кошторисне фінансування бюджетних організацій.

Фінанси громадських організацій і благодійних фондів. Джерела фінансування громадських організацій.

Тема 10. Фінансовий ринок

Сутність, функції та призначення фінансового ринку.

Суб'єкти фінансового ринку, їх класифікація та функції. Основні об'єкти фінансового ринку та їх характеристика.

Структура фінансового ринку.

Державне регулювання фінансового ринку.

Ринок цінних паперів і його регулювання. Фондова біржа.

Тема 11. Страхування і страховий ринок

Економічна сутність категорії «страхування», її ознаки. Функції страхування. Особливості фінансових відносин у страховій діяльності. Суб'єкти страхових відносин.

Класифікація страхування. Характеристика галузей, підгалузей і видів страхування. Перестраховування і співстрахування, їх сутність та механізм дії.

Поняття страхового ринку і його організаційна структура. Види страхових компаній. Страхова компанія як суб'єкт підприємництва і як фінансова інституція. Джерела формування і напрями розміщення коштів страхових організацій. Об'єднання страховиків та їхні функції. Діяльність страхових посередників (страхових агентів і страхових брокерів) на страховому ринку.

Страхове поле і страховий портфель. Формування фінансового результату діяльності страхової компанії. Фінансова стійкість і платоспроможність страхових організацій.

Державне регулювання страхової діяльності.

Тема 12. Фінанси домогосподарств

Персональні фінанси як первинна ланка фінансової системи.

Теоретичні основи фінансів домогосподарств. Сутність та необхідність управління фінансами домогосподарств.

Бюджет домогосподарства як інструмент управління фінансами: сутність, структура, особливості формування. Заощадження домогосподарств, їхня класифікація, мотиви та чинники.

Фінансова поведінка домогосподарств, її основні види, стратегії та моделі. Фінансова грамотність населення та її вплив на формування фінансово незалежної особистості.

Тема 13. Міжнародні фінанси

Сутність і функції міжнародних фінансів. Міжнародні фінансові операції і валютні відносини. Валютний курс.

Міжнародні фінансові інституції. Міжнародний валютний фонд (МВФ), його завдання і функції. Група Світового банку. Призначення і напрями діяльності Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР). Завдання і функції Банку міжнародних розрахунків, його роль у підтримці міжнародної фінансової стабільності.

Регіональні міжнародні фінансові інституції (Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції і розвитку). Їх завдання, сфери діяльності, формування капіталів і ресурсів.

Світовий фінансовий ринок, його функції. Структура світового фінансового ринку.

Перелік питань до екзамену

1. Фінансова політика – це:
2. Формами фінансового забезпечення є:
3. До складу фінансів підприємств не входять відносини:
4. Найбільш повне визначення сутності державних фінансів:
5. Метою фінансової політики є:

6. Грошові накопичення та доходи, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу ВВП, зосереджені у відповідних фондах або в нефондовій формі для задоволення суспільних потреб, забезпечення безперервності розширеного відтворення та виконання фінансових зобов'язань – це:
7. Валовий прибуток від реалізації продукції – це:
8. Сукупність форм, методів і важелів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток суспільства – це:
9. Фінансове забезпечення розширеного відтворювального процесу неможливе в такій формі:
10. Місцеві фінанси – це:
11. Перерозподіл фінансових ресурсів на користь владних рівнів, які мають вертикальні і горизонтальні фіскальні дисбаланси з метою їх усунення, – це:
12. Об'єктом фінансів суб'єктів господарювання є:
13. Фінансовий ринок – це:
14. Фінансовий ринок за часовою ознакою поділяється на:
15. Грошовий ринок включає:
16. Суб'єктами фінансового ринку, які вкладають грошові кошти в цінні папери виключно в цілях отримання доходу, є:
17. Який із показників дає змогу найточніше визначити вплив державного боргу на розвиток економіки:
18. Міжурядова організація, призначена для регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами і надання їм фінансової допомоги за валютних ускладнень, зумовлених дефіцитом платіжного балансу, – це:
19. Одним із найважливіших показників міжнародного фондового ринку є:
20. Зміна строків дії державних позик, яка проводиться у формі збільшення строків дії облігацій попередніх позик, – це:

Рекомендована література:

1. Благун І.Г. Фінанси: Навч. посібник. – Львів: «Магнолія-2006», 2015. – 314 с.
2. Бюджетна система. Навчальний посібник / Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. редакцією Т.А. Говорушко. – Львів: «Магнолія-2006», 2014. – 296 с.
3. Глущенко В.В. Фінанси у рисунках, схемах і таблицях. – Львів: «Магнолія-2006», 2013. – 344 с.
4. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств: навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с. URL: <http://surl.li/qffhoj>
5. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: підручн. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2017. – 406 с. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/9224/1/Finansu_2017_406.pdf
6. Фінанси: підруч. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Університетська думка, 2024. 632 с URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/51033/1/FinansuPD_4.pdf
7. Фінанси : навчальний посібник / С. П. Стеценко та ін. – Київ : КНУБА, 2024. – 192 с. URL:

<https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/262b141f-931b-406e-b88b-5fc075b485b2/content>

8. Фінанси [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник / О. П. Полтініна, С. В. Юшко, Є. О. Малишко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора І. В. Журавльової. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 216 с URL: <http://surl.li/henwcs>

9. Фінанси: практикум для студ. усіх напрямів підготовки (крім 6508, 6508/1) навч.-метод. посіб. / О.Р. Романенко, Л.П. Даниленко, Л.П. Гладченко [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2015. – URL: <http://irbis.kneu.edu.ua>